

Naisten töitä, miesten ammatteja – Museoharjoittelijoiden pohdintaa museoista ja sukupuolesta

Miehistä sähköntuotantoa

Toisin kuin ehkä voisi luulla, Paimion Sähkömuseo ei kerro pelkästään 1920- ja 30 -luvulla alkaneesta maaseudun sähköistymisestä, vaan myös sukupuolirooleista ja niiden vaikutuksista.

Sukupuolihistorialla tarkoitetaan menneisyyttä sukupuolen näkökulmasta tarkastelevaa tutkimussuuntausta. Se kytkeytyy läheisesti naishistorian kanssa, joka tutkii esimerkiksi perinteisessä historian kirjoituksessa vähemmälle huomiolle jääneitä naisia.

Sukupuolihistoria vie tutkimuksensa vielä pidemmälle. Tutkimuskohteina voivat olla se, miten sukupuoli on ymmärretty eri aikoina tai mitä asioita tiettyyn sukupuoleen on liitetty.

Sukupuolihistorian kentällä voidaan tutkia myös sitä, ovatko ilmiöt sukupuolittuneita eli vaikuttavatko ne eri tavoin eri sukupuoliin.

Tästä näkökulmasta tarkasteltuna Sähkömuseon näyttely suorastaan pursuaa viitteitä 1900-luvun vaiheiden sukupuolikäsityksistä ja -rooleista, jotka olivat pitkälle vuosisataa todella kaksijakoiset. Siinä, missä monttöörit eli sähköasentajat olivat poikkeuksetta miehiä vielä vuosisadan alussa, jäi naisten tehtäväksi olla ennen kaikkea sähkönkuluttajia. Helpottihan sähköisten silytsrautojen kaltaiset kojeet huomattavasti ”naisten töiksi” miellettyä kotitaloustyötä.

Kuitenkaan kodin ja perheen arjen pyörittämistä helpottavia laitteita ei hankittu ensimmäisinä vasta sähköistyneisiin talouksiin vaan sähkövalon lisäksi ostoslistalla oli useimmiten maatalouskoneisiin tarkoitettu sähkömoottori. Viimeksi mainittu auttoi ennen kaikkea maatalojen miesväkeä, joiden työhön kuuluivat pääasiassa metsä- ja peltotyöt. Sen sijaan karjasta ja navettatöistä vastuussa olleet naiset saivat sähköiset lypsykoneensa vasta 1950-luvulta lähtien, kun karjanhoito sähköistyi.

1900-luvun edetessä toiselle puoliskolleen naisten rooli osana sähköistyvää arjen historiaa monipuolistui Marttaliiton kaltaisten järjestöjen sekä sähköyhtiöiden aloitettua kotitalousneuvonnan. Kotitalousneuvojat ja konsulentit kiersivät kunnissa neuvomassa sähköisten kodinkoneiden käyttöä. Sekä neuvojat että neuvottavat olivat usein naisia. Miellettiinhan koti sekä myös kaiken asteinen hoivatyö naisten alueeksi. Jopa siinä määrin, että kotitalousneuvonnan kaltainen opetustyö nähtiin naisten työnä.

Vaikka 2000-luvulle tultaessa sukupuoliroolit ja -käsitykset ovat väljentyneet, sähköala edustaa edelleen miesvaltaisten alojen kärkeä. Viimeksi mainittu on ongelma, sillä vahvasti sukupuolittuneilla aloilla ilmenee verrattain enemmän sukupuolista syrjintää ja häirintää. Alan miehinen leima voi myös toimia kuin *vain miehille* -kylttinä, torpaten muiden sähköalasta haaveilevien pääsyn sähkötekniseen maailmaan. Asiaa ei paranna, jos sähköhistoriaakin tarkastellaan vain miesten näkökulmasta, miehisiä toimijoita ihailen.

Naisten töitä vai taidetta?

Käsityö museo Miila on erityinen, sillä perustamisen taustalla oli nainen. Halikossa asunut Lyyli Tuomola testamenttasi koko omaisuutensa Paimion kaupungille, jotta tänne perustettaisiin käsityö museo. Epätavallista on myös, että suurin osa Miilassa olevista esineistä on naisten valmistamia: kappioita, pitsiliinoja, kirjontaa, kudottuja ja virkattuja mattoja ja niin edelleen. Se, että tällaiset arkielämään liittyneet naisten tekemät esineet nähdään museoimisen ja näytteille asettamisen arvoisina, ei ole itsestään selvyyttä. Voikin kysyä, olisiko Miilan kaltaista museota olemassa ilman Lyyli Tuomolan testamenttia.

Käsityö ja taide on perinteisesti erotettu toisistaan. Ajatellaan, että taide on luovaa ja erityistä kykyä vaativaa hengentuotetta, kun taas käsityö on nimityksensä mukaisesti työtä: tarpeeseen tehtyä, ohjeiden mukaista. Se vaatii taitoa, mutta tuskin yksilöllistä nerokkuutta. Naisten tekemät esineet on useimmiten mielletty nimenomaan käsitöiksi, eivätkä ne ole saaneet kotien ulkopuolella samanlaista arvostusta kuin taide.

Miehen tarttuessa samankaltaisiin töihin ne on nähty useammin taiteena. Yksi esimerkki tästä ovat sota-ajan puhdetyöt, joita Miilassakin on nähtävillä. Pääosin miesten rintamalla tekemät puhdetyöt, kuten koristerasiat ja korut ovat tunnettuja osia sotahistoriaa. Jo jatkosodan aikana puhdetöiden tekemisellä kilpailtiin ja niitä myytiinkin. Samaan aikaan valtava määrä naisten valmistamia koriste-esineitä on kulkenut monien käsien ja kotien läpi ilman samanlaista erityishuomiota.

Sukupuolta ja siihen liittyviä rooleja sekä oletuksia esitetään ja uusinnetaan museoissa laajemminkin. Uusintamisella tarkoitetaan olemassa olevien käsityösten vahvistamista ja siirtämistä eteenpäin. Se, miten sukupuolta kuvataan, on valinta. Miilan näyttelyissä näkyvät käsitöiden jaottelu: tekstiilityöt olivat naisten töitä, puutyöt miesten, ja tämä ajatus pitää yhä edelleen pintansa monien mielessä. Jos tätä kerrotaan yhä uudestaan kyseenalaistamatta,

6.8.2023

uusitaan samalla sukupuolirooleja. Samalla piirtyy virheellisesti kuva menneisyydestä, jossa kaikki ovat toimineet sukupuoliroolien mukaan eikä kukaan ole elänyt kaksijakoisen sukupuolijaon ulkopuolella.

Kohti tasa-arvoisempaa museota

Onko sukupuoliroolien rikkominen sitten museoiden tehtävä? Tuskin ensisijaisesti, mutta on hyvä miettiä, mitä museot meille kertovat historiasta tai taiteesta. Museot opettavat hahmottamaan maailmaa ja historiaa. Siksi niiden näyttelyihin onkin hyvä suhtautua kriittisesti huomioiden näyttelytaulujen taakse jäävät tarinat.

Miilan kaltaisella museolla on hyvä mahdollisuus ravistella pölyttyneimpiä käsityksiä sukupuolesta ja käsityöstä lisäämällä arvostusta naisten työtä kohtaan. Ehkä tulevaisuuden näyttelyissä voidaan myös tuoda esiin uudenlaisia näkökulmia sukupuolesta. Sähkömuseolla taas on valtavasti mahdollisuuksia tarkastella sähköntuotannon historiaa sekä nykytilannetta myös muiden sukupuolten näkökulmasta. Viimeksi mainittu vaatii vain rohkeutta ja elinvoimaiselle museolle välttämättömiä tuoreita ideoita.

Kirjoittanut linestiina Lappalainen & Viivi Kainulainen